

De Postbank

Eindelijk lijkt de Postbank dan toch in zicht. Vijf jaar na indiening van het wetsontwerp dat beoogde de Rijkspostspaarbanc (RPS) en de Postgiro tot een volwaardige bank te integreren, en maar liefst tien jaar nadat het toenmalige kamerlid Vermaat de eerste vraag over de uitbreiding van het takenpakket van de RPS en Postgiro stelde, heeft de regering zich in de regeringsverklaring voor een volwaardige Postbank uitgesproken.

Het lijkt verwonderlijk dat vestiging van de Postbank zoveel pijn en moeite kost. Er zijn immers wel meer sectoren waarin, al dan niet volledige, overheidsbedrijven op de markt concurreren met particuliere bedrijven. Te denken valt aan de industrie (DSM, Hoogovens), het transport (KLM, NS), en de energie (Gasunie, UCN). Ook in de financiële sector is een concurrerende overheidsinstelling geen nieuw verschijnsel. De aandelen van de Nederlandse Middenstandsbanc zijn voor meer dan 20% in handen van de staat, en de RPS en Postgiro concurreren al jaren, zij het op beperkt terrein, met de particuliere banken. Waarom geeft oprichting van de Postbank dan zo'n deining?

Een deel van de pijn is uit ideologische overwegingen te verklaren. Het wordt niet wenselijk geacht dat de overheid met het bedrijfsleven op de vrije markt concurreert. Alleen als er onvoldoende concurrentie zou zijn, waardoor het belang van de consument gevaar loopt, zou daarop een uitzondering kunnen worden gemaakt. Volgens voorstanders van de Postbank is dit in de bankensector het geval. Een extra marktpartij zou geboden zijn om de concurrentie flink aan te wakkeren.

Het valt niet te ontkennen dat zich een aanzienlijke concentratie in de bankwereld heeft voorgedaan. Van de 114 zelfstandige algemene banken in 1963 zijn er anno 1980 nog maar elf over. Bij de landbouwkredietbanken en spaarbanken is het beeld niet veel anders. Het aantal buitenlandse banken is wel toegenomen, maar deze beschikken over een te beperkt net van filialen om een rol van betekenis te spelen. Dit verschijnsel van steeds grotere bancaire eenheden laat echter nog geen uitspraak over het marktgedrag toe. Zo kan één onwillige marktpartij alle afspraken op losse schroeven zetten. Illustratief is het optreden van Roparco die, de woede van de banken risikerend, een aanzienlijk hogere rentevergoeding op direct opvraagbare tegoeden aanbood dan haar concurrenten. Zij kon dit ook gemakkelijk doen, doordat zij een uitgebreid net van filialen bezit, en in hoge mate geautomatiseerd en gegiraliseerd is. Het lijkt niet ondenkbaar dat de activiteiten van Roparco een voorbode zijn van verscherpte concurrentie. De betekenis van kleinere banken en buitenlandse banken met een beperkt net van verkooppunten kan daardoor toenemen. Zo ver is het echter nog niet.

EG-commissaris Andriessen, die ten tijde van zijn ministerschap van Financiën nog niet erg veel voor een extra marktpartij in de bankwereld voelde, is inmiddels gaan twifelen over de mate van concurrentie in het bankwezen. In een speech voor bankiers in Londen stelde hij dat „banks generally have a strong tendency to avoid price competition, which is mostly talked of in terms of irresponsible or „cut-throat” competition, and regarded as a source of excessive risk” 1). Een Postbank zou dan een nuttige functie kunnen vervullen door de concurrentie op de markt te bevorderen. De particuliere banken vrezen juist concurrentievervalsing van een overheidsinstelling. Van een stelselmatige onderbieding van rente en tarieven kan echter geen sprake zijn. Ook de Postbank zal zich immers aan de normen van de markt aanpassen, en een redelijke opbrengst op het geïnvesteerde vermogen moeten behalen. In feite neemt het gevaar van marktverstoring zelfs af ten opzichte van de huidige situatie. Juist de langzaam

voortkruipende uitbreiding van het takenpakket van de RPS en de Postgiro houdt dit gevaar in. Fiscale bevoordeling en verliesfinanciering door de overheid behoren nu tot de mogelijkheden. Oprichting van de Postbank zou deze ongelijke concurrentieverhoudingen moeten recht-trekken. Ook uit liberaal oogpunt is oprichting van een Postbank dus nog niet zo'n slecht idee.

Maar een belangrijker drijfveer achter de oprichting van de Postbank is dat RPS en Postgiro zonder omvorming tot een Postbank geen lang leven is beschoren. Het wettelijke kader waarbinnen de diensten zitten opgesloten, maakt adequate reactie op marktontwikkelingen onmogelijk. Op het terrein van de particuliere dienstverlening is het takenpakket van RPS en Postgiro weliswaar al aanzienlijk uitgebreid, maar op het terrein van de zakelijke dienstverlening liggen deze instellingen ver achter. Met name het ontbreken van rekening-courantfaciliteiten aan zakelijke-rekeninghouders zou de positie van de Postgiro langzaam aantasten. Inderdaad wijst de terugloop van het zakelijke girale marktaandeel (26% in 1970, 16% in 1979) en het tegenvallende resultaat van de Postgiro (een winst van f. 3 mln. in 1981, tegenover een winst van f. 95 mln. in 1980) in deze richting.

Daarnaast is nog een ander punt van groot belang: de komst van het Nationaal Betalings Circuit (NBC). Het NBC wil het postgirocircuit en het bankgirocircuit tot één efficiënt systeem integreren. De RPS en de Postgiro verwachten een aanzienlijk nadeel van het NBC te onder-vinden. De huidige scheiding van de circuits dwingt de banken en de zakelijke-rekeninghouders (in verband met loonbetalingen) een rekening bij de Postgiro aan te houden. Dit om tijdverlies dat ontstaat door overboeking van het ene naar het andere circuit te voorkomen. Het ontbreken van faciliteiten voor zakelijke-rekeninghouders moet op de koop toe worden genomen. Door de circuits te integreren, vervalt deze noodzaak en zullen de zakelijke saldi naar de banken worden overgeheveld. Een werkgroep van de Universiteit van Amsterdam schat het saldiverlies van de RPS en Postgiro zelfs op f. 2,5 à f. 3 mrd. 2). Daar komt nog bij dat door invoering van het NBC het huidige concurrentievoordeel dat de Postgiro op technisch gebied heeft, wegvalt. Het is dan ook heel begrijpelijk dat de RPS en de Postgiro erop aandringen dat de Postbank vóór invoering van het NBC een feit moet zijn.

Het lijkt erop dat het NBC de discussie over de Postbank in een ander daglicht heeft gesteld. De RPS en de Postgiro staan voor de noodzaak om spoedig tot een Postbank te versmelten. De banken hebben er voordeel van als het postcircuit met het bankgirocircuit wordt geïntegreerd. Een „package deal”, waarbij de banken met de oprichting van de Postbank akkoord gaan in ruil voor de totstandkoming van het NBC lijkt voor de hand te liggen. De Postbank is er echter nog niet. Een „teer” punt in de discussie is nog in hoeverre de nieuwe bank zich moet schikken naar „minimum condities” die in het bankwezen gebruikelijk zijn inzake rente, tarifiering, en snelheid waarmee betalingsopdrachten worden verricht. Schikking van RPS en Postgiro aan deze „minimum condities” zou de komst van de Postbank zeker bespoedigen. Het zou echter afbreuk doen aan een van de belangrijke functies van de Postbank: het bevorderen van concurrentie. En dat zou jammer zijn.

H. Kamps

1) Speech gehouden op de Banking conference at the Royal Lancaster Hotel, Londen, 30 november en 1 december 1981.

2) Universiteit van Amsterdam, *Nakaarten over het nationaal betalingscircuit*, Amsterdam, december 1981.